

Suomalaisessa sivistyneessä keskustelussa on tullut viime vuosien aikana esille outo tilanne: filosofisista kysymyksistä ovat kiinnostuneita melkein kaikki muut paitsi filosofit. Kysymykset, jotka koskevat käsitteiden, historian, vallan, diskurssien ja etiikan filosofisia teemoja, tulevat esille kaikissa tieteissä, ihmistä koskevissa käytännöissä ja yleisessä keskustelussa, joka koskee sitä, mikä koetaan tärkeäksi.

Mallina tälle on olemassa Italiassa, Ranskassa ja Saksassa käytävä keskustelu, joka tulvehtii Suomeenkin juuri ihmistieteiden uusien virtausten mukana.

Mutta tämä ei ole ollut ongelmattonta: heti alkuun saatoimme huomata, että suurimmalta osalta emme tunne niitä taustoja, joihin keskustelu nojaa, ja keskustelussa mainitut ajattelun lähteet ovat täällä koko lailla tuntemattomia. Kieli- ja lukutaitoiset ihmiset kuitenkin pian alkoivat ottaa selvää siitä, mitä nämä lähteet olivat ja mitä ne sanoivat. Samalla yritettiin yhteyttä suomalaisiin filosoifeihin, joilta toivottiin apua vaikeiden ja hienovaraisten analyysien kohdalla.

Mutta hyvin nopeasti oli huomattavissa, että filosofit olivat yhtä lailla hämmästyneitä. Se tapa puhua, keskustella ja tutkia, joka nyt tuli Euroopasta, oli täällä tuntematon myös filosoifiassa, ei ainoastaan tieteenharjoittajien parissa.

Meillä oli lähes viidenkymmenen vuoden katkos suhteessa eurooppalaiseen filosofiseen keskusteluun. Koko sen ajan suomalaiset olivat etsineet filosofista ja metodista viisautta englanninkielisestä maailmasta, vanhasta Cambridgestä ja Uuden Maailman yliopistoista.

Nämä suomalaisen filosofisen opin lähteet olivat vaikuttaneet hyviltä ja dynaamisilta: niissä korostettiin tehokkaasti 1800-luvun eksaktin tieteen ideaalia ja annettiin välineet filosofiankin eksaktistamiselle. Vähän kiinnitettiin huomiota niihin huvittuneisiin kommentteihin, joita Euroopasta kantautui: *eurooppalainen filosofia menee Cambridgeen kuollakseen siellä*, tai, *Uuden Maailman yliopistoihin kelpaa jokainen epäonnistunut eurooppalainen tohtori*.

Kielikin oli tärkeä. Epäonnisten Saksa-siteiden vuoksi, Venäjältä muistuttavien ranskalaisten vaikutusten välttämiseksi oli paras suuntautua sinne, missä näytti olevan tulevaisuus.

Suomalaiset yliopistofilosofit ovat kunnostautuneet tässä tulevaisuudessa: joillain filosofian aloilla kärki muodostuu suomalaisista.

Rakennelman yksipuolisuus on kuitenkin ollut jo pitkään nähtävänä. Nyt sen ovat osoittaneet ne paineet, jotka tulevat nuorilta tieteenharjoittajilta: suomalainen filosofinen keskustelu ja varsinkin valmius keskustella avoimesti, ilman auktoriteetin kilpeä, on todettu ole-mattomaksi. Avoimuus on ymmärretty relativismina, ei suinkaan kiivailuna selkeyden tai merkityksellisen perään.

Filosofikunnassa tämä on aiheuttanut tahattomasti koomisia reaktioita. Yhä useammat filosofit ovat kiin-

nostuneet "taiteen filosofiasta" tai "yhteiskuntafilosofiasta" ilman, että he pystyisivät osoittamaan mitään aihetta tällaiseen filosofian jakamiseen. Nämä aiheet, sekavan moraalifilosofian ja ekofilosofian ohessa, ovat ikäänkuin osoittamassa, että *erällä* filosofian alueilla voidaan lähentää toisiinsa tieteellistä filosofiaa ja eurooppalaista keskustelua. Lopputuloksella ei yleensä ole mitään tekemistä taiteen, yhteiskunnan, moraalien, ekologian tai filosofian kanssa.

Sama tietenkin koskee niitä yrityksiä, joilla on pyritty kuromaan umpeen sivistyksen suuri viisikymmenvuotias kuilu. Yhtäkkinen ja hieman pakonomainen eurooppalaisen filosofian harrastus on tuottanut yliopistoissa oudon arkaaisen tuloksen: **Nietzsche** on uusi nimi. Pian noissa sfääreissä paljastuu, että **Sokrates** on kuollut; siinä sitä onkin tulkitsemista!

Nykyinen tilanne tarkoittanee käytännössä, että yliopistofilosofit tullaan syrjäyttämään täysin siinä uudessa keskustelussa, jonka erityisesti ihmistieteiden edustajat ovat Suomessa aloittaneet.

Kukaan ei kaipaa relativismia eikä auktoriteettia tähän keskusteluun.

Päinvastoin, koko uusi keskustelu on syntynyt tuottamaan uudenlaista avoimuutta suomalaisen kulttuuriin. Tämä uusi avoimuus etsii ainakin puheissa tiedon ja auktoriteetin sijasta merkityksellisyyttä, avaimia ratkaisuihin, joista tulevaisuutemme on kiinni. Keskustelun alku ei kuitenkaan herätä erityisen paljon uskoa tulevaan. Syykin onyksinkertainen: harvalla hyvää yrittävällä riittää perussivistys. Vaikka filosofian perustavat ongelmat ovat kaikkien ulottuvilla ilman koulutusta ja harjoitusta, eurooppalainen keskustelu tieteissä ja taiteissa ei suinkaan enää kulje näissä perusongelmissa.

Euroopassa on tätä meille nyt tihkunutta keskustelua käyty **Feuerbachista** alkaen, yli sata vuotta. Tällaisessa ajassa edellytetään jo kehitystä ja muutosta sekä erityisesti tämän kehityksen ja muutoksen tunnistamista keskustelun eri kysymyksissä eri tavoin.

Monet ovat uskoneet, että meillä on varaa keskittyä — pienenä kansana — vain yhdenlaiseen filosofiseen sivistykseen. Tätä on perusteltu, esimerkiksi Suomen Akatemian humanistisen toimikunnan kokouksissa, sillä, että laveampi tutkimus ja muunkin kuin anglo-amerikkalaisen perinteen suosiminen johtaisi siihen, että me emme olisi etujoukoissa maailman tieteen ja filosofian kehityksessä.

Kummasti on kuitenkin käynyt, jälleen kerran: oma kehityksemme onkin johtanut siihen, että emme tunnista, mitä maailmassa tapahtuu ja kauppaamme filosofiassakin, samalla tavalla kuin metsäteollisuudessa, bulkia, jota maailma on jo täynnä. Filosofiasia kuitenkin yhä useampi — ja nyt nimenomaan tiedeyhteisössikin — huomaa jo, että keisarilla ei olekaan vaatteita, pelkkiä toiveita vain.

MAA
KUUSTA
NÄHTYNÄ
Juha Varto